

Nicolien van Vroonhoven en Ineke Strouken over volkscultuur en cultuurbeleid

In het regeerakkoord wordt het duidelijk benoemd. 'Kunst en cultuur verbinden mensen, laten nieuwe inspirerende perspectieven zien, ontroeren en verwonderen en kunnen ons ook een spiegel voorhouden. Cultuurbeleid draagt bij aan sociale samenhang en aan een vitale economie.' De regering stelt zich daarom ten doel de cultuurparticipatie te bevorderen. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de volkscultuur. 'Amateurkunst en volkscultuur worden gestimuleerd'. Het eerste concrete resultaat is dat de regering een Programmafonds Cultuurparticipatie heeft ingesteld. Dit fonds voorziet in een samenwerkingsmodel tussen rijk, provincies en gemeenten. Onderdeel van de overeenkomst is dat provincies en gemeenten de aan hen toegekende programmamiddelen financieel matchen. Ook gemeenten en provincies gaan dus nu aan de slag met volkscultuur. Voor sommigen gaat het om een betrekkelijk nieuw veld.

In de Tweede Kamer heeft CDA-kamerlid Nicolien van Vroonhoven het onderwerp op de agenda gezet. In het veld is Ineke Strouken al vele jaren actief. Zij is de directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur. *Volkscultuur Magazine* interviewt twee bevlogen pleitbezorgers over de kracht van volkscultuur.

Voor Ineke Strouken vloeit de belangstelling voor volkscultuur voort uit een behoefte aan duiding. Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur krijgt altijd heel veel vragen, vanuit de media maar ook vanuit het veld en het brede publiek, over de achtergronden van het dagelijks leven. Wat is de achtergrond van feesten als Pasen en het Hindoestaanse lichtfeest Holi? Waarom serveren wij de kraamvisite een beschuit met muisjes? Sinds wanneer vieren wij moederdag? Waarom is vrijdag de dertiende een ongeluksdag? Ook is er grote belangstelling voor rituelen. Volgens Strouken heb je rituelen nodig, zeker in een samenleving die zo divers en aan verandering onderhevig is. 'Aan de ene

kant wordt de wereld groter, aan de andere kant hebben we de behoefte om ons ergens thuis te voelen.'

Volgens Strouken is de achtergrond van de behoefte aan duiding dat de Nederlandse samenleving cultureel divers is geworden. Samen met het proces van globalisering heeft het geleid tot een zoektocht naar de Nederlandse identiteit. 'Om te laten zien hoe belangrijk volkscultuur is, gebruik ik meestal de metafoer van het rugzakje. Iedereen heeft een rugzakje met gewoonten en gebruiken die hij van huis heeft meegekregen, van je ouders en familie. Het is belangrijk om daar kennis van te hebben omdat er in Nederland heel veel soorten families wonen, uit heel veel soorten landen, maar ook oude mensen, jonge mensen, mensen op het platteland, mensen in de stad, en die hebben allemaal andere gebruiken in dat rugzakje. Om jezelf beter te leren kennen en om anderen beter te begrijpen, moet je kennis hebben van wat er in al die rugzakjes zit en waar dat vandaan komt.'

Identiteit

Ook volgens Nicolien van Vroonhoven is volkscultuur identiteitsbepalend. Haar moeder is Duits en dat betekent dat zij van huis uit heel wat Duitse elementen in dat rugzakje heeft meegekregen. 'De wafels die ik bak zijn nog steeds de Duitse wafels van thuis. Het zijn de gebruiken en gewoonten die je gemaakt hebben tot wie je bent en ook je wortels hebben gegeven.' Het duidt er op dat volkscultuur *dynamisch* is. Volgens Van Vroonhoven zijn er nu veel meer mogelijkheden om dingen uit andere tradities in je eigen rugzakje te stoppen. Maar aan de andere kant twijfelt ze soms ook wel eens: 'Heb ik sommige gebruiken niet te snel over boord gegooid?' Volgens haar is het nu een tijd dat mensen weer teruggaan naar de min of meer traditionele roots. 'Je merkt het ook in de maatschappij dat mensen ontzettend de behoefte hebben om uit te tekenen wie ze zijn en waar ze vandaan komen.'

Tekst

Albert van der Zeijden

Nicolien van Vroonhoven, Tweede Kamerlid voor het CDA

Cultureel kapitaal

Volkscultuur is rijkdom, vertegenwoordigt het culturele kapitaal van een samenleving. Volgens Van Vroonhoven is het ook iets waar je trots op kunt zijn. Het CDA is bezig de nationale identiteit op de agenda te zetten. Daar hoort ook een website bij. De site heet 'De kracht van Nederland' en is gelinkt aan de eigen CDA homepage. De volkscultuur maakt daar een belangrijk deel van uit. 'Onze bedoeling is dat die nationale identiteit wordt uitgedragen en gehoord wordt. Met alle elementen die in die nationale identiteit geworteld of verweven zijn. Er zijn vijf subpagina's en één van de subpagina's is volkscultuur, met een link naar het Nederlands Centrum voor Volkscultuur. Er zit ook een blok in over de vlag en over vlagprotocollen. Wanneer moet je vlaggen en wanneer niet? Er is een subpagina over het Wilhelmus en over de Nederlandse taal. We zijn nu bezig om de teksten te schrijven.'

Volgens Ineke Strouken maakt de volkscultuur ook dingen benoembaar, zoals de *dark side of tradition*. 'In de enquête van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, waarin gevraagd wordt naar belangrijke tradities, wordt bijvoorbeeld wel eens de vrouwenbesnijdenis genoemd. Iemand schreef: 'Bij onze cultuur hoort vrouwenbesnijdenis. Wij hebben geleerd dat mannen dat mooi vinden.' In Nederland kunnen wij dan wel zeggen dat het niet mag, maar het gevoel van vrouwen die geleerd hebben dat je besneden moet zijn, zegt iets anders. Die confrontatie tussen verstand en gevoel, dat twijfelen, kun je benoembaar maken. Je kunt laten zien dat tradities in een bepaalde cultuur of in een bepaalde tijd een functie hadden, maar dat die functie kan veranderen of verdwijnen. Tradities lijken star, maar gaan in werkelijkheid mee met hun tijd en worden telkens weer aangepast en veranderd. Om bij de metafoor van het rugzakje te blijven: je krijgt een rugzakje met gewoonten mee van huis uit, maar je haalt er dingen uit en je doet er dingen bij.'

Volkscultuur kan tot op zekere hoogte helpen bij integratie, zegt Strouken. Het eigene koesteren is voor haar niet hetzelfde als de ander buitensluiten, integendeel. Het is volgens haar heel belangrijk dat nieuwe Nederlanders ook iets van hen zelf blijven koesteren. Dat maakt ook dat je steviger in de maatschappij

Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur

Foto: Jan stads

staat. Volgens Strouken is het feit dat wij in Nederland zo bang zijn voor het 'koesteren', ook de oorzaak dat wij het van nieuwe Nederlanders niet begrijpen dat zij trots zijn op hun cultuur. 'Je kunt je tradities niet zomaar over boord zetten. Maar tegelijkertijd moet je ook een rugzakje gaan vullen met de gewoonten uit het land waar je woont. In dat geval kun je terugvallen op twee identiteiten.'

Ineke Strouken constateert een verhoogde belangstelling voor de volkscultuur bij de kunst- en cultuurinstellingen. Volgens haar is de kracht van volkscultuur dat je er iedereen mee kunt bereiken. Volkscultuur is aan iedereen uit te leggen. Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur heeft heel veel projecten die volkscultuur dicht bij de mensen brengen. 'Op straat kun je mensen treffen. Maar het kan ook in ziekenhuizen, op markten of op kermissen zijn. Onze geboortetentoonstelling hangt bijvoorbeeld heel veel in ziekenhuizen. In gemeentehuizen staan ook vaak dingen van ons. Je kunt iedereen vertellen over volkscultuur, omdat het zo aansluit bij het dagelijks leven van mensen.'

Cultuurparticipatie

De rijkdom van de volkscultuur is volgens Van Vroonhoven de kracht, maar tegelijk ook de zwakte van de volkscultuur. Waarom zouden we het nog moeten ondersteunen? Het gaat toch vanzelf? Sinterklaas hoef je toch niet te subsidiëren? De volkscultuur zelf hoeft niet beschermd of gesubsidieerd te worden, zegt Ineke Strouken. Waar je als overheid wel geld in zou moeten steken is in de infrastructuur, in innovatieve projecten, promotie en publiciteit en in de overdracht van kennis.

Van Vroonhoven vindt het belangrijk dat er een instelling is als het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, waar kennis vergaard wordt en dat aan promotie doet. Anderzijds noemt zij het grote belang van cultuurparticipatie. Zij is op zoek naar kunstzinnige activiteiten die mensen samen doen. De legitimatie ligt

Volkscultuur is de cultuur en de kunst van het dagelijks leven.

voor haar bij cultuur en bij onderwijs. 'Anders dan in de vorige kabinetsperiode zien wij kunst en cultuur veel meer als instrumenteel voor de samenleving. Vroeger was het nog de kunst met de grote K en het enige wat de overheid moest doen, was vooral stimuleren dat er mensen naar gingen kijken of luisteren. Wij vinden het belangrijk dat kunst en cultuur ook samen echt

beleefd worden en gebruikt worden om mensen te binden. Dat is de reden dat wij een paar jaar geleden de amateurkunst op de agenda hebben gezet, dat is ook een kunstvorm die mensen samen doen en samen beleven. In het verlengde daarvan mag volkscultuur niet onderbelicht blijven.'

Voor Nicolien is het kernwoord: beleven, delen. 'Volkscultuur is meer dan alleen tradities benoemen, of meer dan alleen tradities inventariseren. Het gaat ook om samen dingen maken.' Ze noemt het voorbeeld van de ambachten. 'Er zijn zoveel mooie klassieke, niet alleen klassiek Nederlandse maar ook klassiek Marokkaanse ambachten die het behouden waard zijn. Ik denk dat er heel veel behoefte is om met je handen te werken en kunstzinnig bezig te zijn, terwijl het ook nog eens een band heeft met je eigen regio of land, met je eigen cultuur.' Volgens Van Vroonhoven kun je op een leuke manier die klassieke ambachten een revival geven, bijvoorbeeld via een soort gildensysteem. 'Ik zou het een goede gedachte vinden om het gildensysteem weer op poten te zetten. Door middel van workshops komt het echt tot leven. Het gaat om cultuuruitingen die mensen bindt.'

De cultuurparticipatie is ook de insteek van het nieuwe Programmafonds Cultuurparticipatie. De missie van het fonds is om cultuurparticipatie van alle burgers te stimuleren. Iedere Nederlander, te beginnen bij jongeren, moet op termijn actief in aanraking komen met een cultuurdiscipline. Het Programmafonds heeft drie programmalijnen: amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur. Dat betekent dat volkscultuurorganisaties onder de noemer van cultuurparticipatie projecten kunnen indienen. Het initiatief moet komen uit het veld. Vanuit haar positie zal Nicolien van Vroonhoven in de gaten houden of er inderdaad voldoende geld gereserveerd wordt voor de volkscultuur.

Programmafonds

In de begeleidende *Bestuurlijke afspraken OCW, IPO, en VNG over het Programmafonds Cultuurparticipatie* wordt de volgende definitie van volkscultuur gegeven: 'Volkscultuur is het geheel van cultuuruitingen die als wezenlijk worden ervaren voor specifieke groepen, steeds onder verwijzing naar traditie, verleden en

ationale, regionale of lokale identiteiten. Omdat elke generatie haar eigen keuzes maakt, is volkscultuur een dynamisch fenomeen.'

Welke projecten komen eigenlijk voor subsidiëring in aanmerking? Een volksdansfestival bijvoorbeeld?

Ineke Strouken benadrukt dat volkscultuur ruimer is dan kunst. 'Als het gewoon een volksdansfestival is, dan vind ik het amateurkunst. Maar als het een volksdansfestival is waarbij naast de dans ook aandacht is voor de tradities en de betekenis van de dans in het dagelijks leven, dan is het volkscultuur. Er zijn heel veel groepen in Nederland die via dans, muziek, kleding, sieraden, taal en koken een band met hun cultuur en geschiedenis willen houden. Wij proberen altijd te stimuleren dat ze dat delen met anderen. Bijvoorbeeld door groepen die geboorte- en huwelijksrituelen uit verschillende culturen naspelen, naast elkaar of door elkaar te laten optreden op festivals. Wij zeggen altijd: Volkscultuur is de cultuur en de kunst van het dagelijks leven. Dat met elkaar delen, scheidt een band.'

Verder vindt ze het educatieve aspect heel belangrijk, de overdracht. En dat er met zo'n project veel publiciteit gegenereerd wordt. Dat er bijvoorbeeld iets van op televisie komt. Als voorbeeld noemt ze de levende canon die de landelijke werkgroep folklore en levende geschiedenis aan het ontwikkelen is. En een project waarin jongeren nadenken over hun tradities, door gebruiken na te spelen vanuit hun eigen cultuur met behulp van verschillende soorten kunst als theater, muziek, dans en beeldende kunst.

Volgens Nicolien van Vroonhoven zou je om het spannend te maken aan een *contest* kunnen denken, tussen verschillende regio's. Maar ze noemt het lastig om het op deze plek allemaal uit te werken. 'Het moet uit het veld opborrelen en vorm krijgen.'

In *Volkscultuur Magazine* nummer 2 wordt daarom verder nagedacht over wat je allemaal met volkscultuur kunt doen. ▶

Doe mee met het Jaar van de Tradities 2009

Het jaar 2009 is door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur uitgeroepen tot het Jaar van de Tradities. Wij hopen dat héél véél organisaties hier aan mee willen doen.

Er komt een speciale website, er worden tentoonstellingen en lespakketten gemaakt, in elk nummer van het tijdschrift Traditie worden artikelen over de (historische) achtergronden van belangrijke tradities en rituelen opgenomen en ook de Nationale Volkscultuurdag zal in het teken van tradities staan. Verder zullen wij zoveel mogelijk publiciteit genereren en streven wij er naar om aan het einde van het Jaar van de Tradities uw honderd belangrijkste tradities en rituelen op onze website www.volkscultuur.nl gedocumenteerd te hebben.

Wij hopen dat u ook meedoet met het Jaar van de Tradities, bijvoorbeeld door de tradities van uw gemeente te onderzoeken, een lezing of tentoonstelling te organiseren, een themanummer van uw tijdschrift hiervoor te reserveren of door een traditie van vroeger na te spelen.

Het Jaar van de Tradities moet een jaar worden met héél véél activiteiten en wij hebben uw hulp dan ook hard nodig. Wij van onze kant zullen er alles aan doen om u van dienst te zijn met kant-en-klaar producten, folders, affiches, persberichten enzovoort.

Wilt u meedoen met het Jaar van de Tradities, meldt u dan aan bij het Nederlands Centrum voor Volkscultuur

(ncv@volkscultuur.nl, 030 – 2760244).

Wij zullen u dan weer op onze beurt op de hoogte houden!

